

Nr 39.

Ankom till riksdagens kansli den 23 mars 1936 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till åtgärder för Mälarens reglering.

I en till riksdagen den 6 mars 1936 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 157, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att till åtgärder för Mälarens reglering må från statens avdikningsanslag anvisas ett statsbidrag av högst 25,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas, i den mån därför ej nedan redogöres, till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

Den 6 juni 1924 tillsattes med Kungl. Maj:ts godkännande en särskild kommission, *Mälarens regleringskommission*, med uppgift att utarbета plan för Mälarens reglering och vad därmed ägde samband. Det förslag i sådant avseende, som kommissionen i utlåtande till Kungl. Maj:t den 27 november 1925 framlade, avsåg en sänkning av högvattenståndet från + 5.45 till + 4.7, en höjning av lågvattenståndet från + 3.64 till + 4.0 samt fastläggande av ett normalvattenstånd på samma höjd som det förutvarande medelvattenståndet eller + 4.2, allt räknat från slusströskeln i Stockholm. Förslaget innefattade i fråga om erforderliga byggnadsarbeten dels dammanläggningar i Stora Norrström, Stallkanalen och Södertälje kanal, dels rensningar i Norrströms båda grenar, dels ock tappningsanordningar i slussen vid Karl Johans torg. Utom genom dessa avlopp skulle i viss utsträckning tappning äga rum även genom Hammarbyslussen. Kommissionen beräknade båtnaden av regleringen till 4.8 miljoner kronor och kostnaden till 1.8 miljoner kronor, vilken kostnad skulle fördelas sålunda:

	Båtnad	Kostnad	Kostnadens storlek i förhållande till båtnaden %
Jordbruket.....	1,760,000	700,000	40
Stockholms stad.....	1,700,000	700,000	41
Övriga städer m. fl.	420,000	100,000	24
Industrier.....	350,000	100,000	29
Ägare av hus och tomtmark.....	180,000	75,000	42
Ägare av strömfall.....	2,000	1,000	50
Staten.....	340,000	124,000	36
Summa kronor	4,752,000	1,800,000	

Regleringen skulle enligt Mälarkommissionens förslag genomföras såsom ett tvångsregleringsföretag, grundat på ansökan av mark- och strömfallsägare med anslutning av staten, städer och andra kommuner, vilka skulle förbinda sig att mot delaktighet i företaget lämna vissa anslag till regleringens utförande.

Den 29 juni 1926 uppdrog Kungl. Maj:t åt en delegation av tre personer, *Mälardelegationen*, att på grundval av kommissionens förslag upptaga förhandlingar med intressenterna i det tilltänkta regleringsföretaget samt att till Kungl. Maj:t inkomma med fullständig plan för företagets genomförande. Den sålunda tillsatta delegationen upptog till undersökning huruvida regleringen skulle utan tvångsanslutning av jordägarna kunna komma till stånd genom samverkan mellan Stockholms stad och staten med frivilliga bidrag av övriga av företaget berörda städer samt jord- och markägare. Sedan Mälardelegationen anmält, att överenskommelse med Stockholms stad icke kunnat träffas, har Kungl. Maj:t den 24 oktober 1930 beslutat, att delegationens verksamhet skulle upphöra.

År 1935 har i syfte att främja regleringens förverkligande bildats *Mälarens regleringsförening*, enligt uppgift omfattande jord- och markägare samt representanter för Mälärstäderna och andra intressenter för företaget. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 januari 1936 har föreningen erinrat, att förutsättningarna för genomförandet av en reglering av sjön under dessa år förändrats. I samband med slussområdets omdaning hade nämligen en betydande ökning av tappningsmöjligheterna vid Karl Johans torg erhållits.

Föreningen har vidare anfört bland annat följande.

Stockholms stads hamnstyrelse hade ansett sig böra ägna frågan om åtgärder för Mälarens reglering förnyad uppmärksamhet. De av Mälarkommissionen ifrågasatta rensningarna i Norrströms båda grenar ovanför och under Norrbro vore numera mindre behövlige till följd av de omtalade ökade tappningsmöjligheterna vid Karl Johans torg. Den av kommissionen ifrågasatta dammen i Stallkanalen behövde icke heller nu komma till stånd. Av den nu verkställda utredningen framginge nämligen, att även utan en sådan damm lågvattenstånden på tillfredsställande sätt kunde hållas uppe. Härjämte hade utredningen givit vid handen, att jämväl dammen i Södertälje kanal kunde tillsvidare undvaras.

De arbeten, som vore behövlige, inskränkte sig alltså till inläggandet av den rörlige dammanordningen under Riksbron.

Kostnaderna härför och för regleringens genomförande hade av hamnstyrelsen beräknats till:

Dammanläggning, inberäknat förberedande anordningar ..	kronor	416,000
Kapitaliserade drift- och underhållskostnader	»	72,000
Förnyelsekostnader, nuvärde	»	43,000
Skadestånd och rättegångskostnader, uppskattade	»	69,000

Summa kronor 600,000.

Enär till följd av de nu ökade tappningsmöjligheterna vid Karl Johans torg regleringen kunde med i huvudsak samma fördelaktige resultat för de olika intressena genomföras för en så väsentligt mycket lägre kostnad (cirka $\frac{1}{3}$ av den förut beräknade), syntes det vara skäl att, för att i möjligaste mån förenkla ärendet och undvika de stora utredningskostnaderna för skada och nytta å mark, avstå från jordbruksintressets bidrag till kostnaderna och låta

dessa helt bestridas av staten och staden, förslagsvis med hälften vardera. Mälarkommissionen räknade med ett bidrag från staten av 124,000 kronor. Hårtill skulle komma på staten belöpande kostnadsandel för båtnaden för statens jordbruksegendomar samt statens utgifter för odlingsbidrag och odlingslån, inalles mer än 0.5 miljoner kronor. Därest staten bidroge med hälften av kostnaderna för den nu planerade billigare regleringen, skulle statens utgifter för företaget ändock bliva mycket lägre än enligt Mälarkommissionens förslag. För att nå det åsyftade önskemålet att undvika utgifter för beräkning av skada å mark erfordrades emellertid, att i största möjliga utsträckning godvilliga uppgörelser kunde erhållas med markägarna. Därest staten och staden påtoge sig kostnaderna för regleringsföretagets genomförande till fördel jämväl för markägarna, syntes dessa å sin sida böra i så måtto underlätta företaget, att de i så stor utsträckning som möjligt avgäve förklaring av innehåll, att de, mot det att de befriades från skyldighet att deltaga i kostnaderna för företaget, medgäve dettas genomförande antingen utan ersättning eller, därest respektive markägare erhöle enbart eller övervägande skada av företaget, mot en viss skälig ersättning.

Föreningen har hemställt att för bestridande av kostnader för insamlande av nämnda förklaringar samt för juridiska och tekniska medhjälpare ävensom resor erhålla bidrag av statsmedel med tjugufemtusen kronor på villkor, att Stockholms stad för samma ändamål bidroge med lika stort belopp. Föreningen har förklarat sig beredd att, därest statsmakterna och staden skulle önska att närmare kontrollera föreningens arbete och medlens användning, ställa sig till efterrättelse vad bidragsgivarna ansåge lämpligt att i sådant avseende förordna. Emellertid har föreningen anhållit, att kontrollen måtte så anordnas, att medlen kunde utan dröjsmål disponeras av föreningen allteftersom de bleve behövliga för arbetets utförande.

Departementschefen har i ärendet huvudsakligen anfört följande.

»Av propositionen nr 196 till 1926 års riksdag inhämtas, att behovet av en reglering av vattenståndet i Mälaren gjort sig gällande sedan mycket lång tid tillbaka. Från att hava varit huvudsakligen ett jordbrukarintresse torde frågan numera anses äga avsevärd betydelse jämväl ur andra viktiga synpunkter. Sålunda är det angeläget för sjöfarten såväl att vattenståndet hindras stiga för högt med hänsyn till kajer och bryggor som även att lågvattenståndet hindras sjunka så att hamnar och farleder bliva för grunda. Därjämte äger Stockholms stad intresse av att uppström från Saltsjön med därav följande olägenheter i görligaste mån förhindras.

Då statsmakterna år 1926 ansågo sig böra medverka till ett företag i angivet syfte genom att lämna bidrag till en förhandlingskommission med uppdrag att verkställa vissa förberedande arbeten, förutsattes, att anordningen skulle få form av ett vattenregleringsföretag med tvångsdelaktighet. Det av Mälarens regleringsförening nu förordade, av Stockholms stads hamnstyrelse uppgjorda förslaget avser, att företaget skulle genomföras såsom ett farledsmål enligt 5 kap. vattenlagen. Kostnaderna härför hava beräknats till 600,000 kronor mot den år 1926 enligt då föreslagen anordning beräknade kostnaden 1,800,000 kronor. Någon förnyad uppskattning av båtnadsbeloppet har ej skett. Av vad i ärendet förekommit synes framgå, att Mälarkom-

missionens beräkningar härutinnan, slutande å ett belopp av i runt tal 4.800,000 kronor, alltså i huvudsak torde kunna tillmätas giltighet.

Det synes otvivelaktigt, att den utväg, som av föreningen förordas, erbjuder vissa bestämda fördelar framför den tidigare ifrågasatta. Sålunda torde förfarandet kunna enligt förslaget väsentligt förenklas jämfört med vad som gäller beträffande vattenregleringsföretag med tvångsdelaktighet. Vidare torde förrättningskostnaderna bliva lägre. Ur såväl praktisk som ekonomisk synpunkt synes sålunda den nu föreslagna regleringsformen vara att föredraga. Statskontoret har också givit sin anslutning till densamma. För egen del finner jag goda skäl tala för att på sätt föreningen föreslagit en närmare utredning igångsättes i syfte att på denna väg nå fram till ett tillfredsställande resultat. Utredningen bör såsom föreningen anfört avse att åstadkomma preliminära uppgörelser med de av företaget berörda markägarna, anskaffa frivilliga bidrag till företagets genomförande från städer, industriföretag och andra intresserade samt i övrigt främja uppnåendet av det åsyftade målet.

En förutsättning för att den nu förordade anordningen skall kunna komma till stånd torde vara, att bidrag till de med utredningen förenade kostnaderna lämnas av allmänna medel. Det torde nämligen ej vara möjligt att erhålla härför erforderligt belopp från de av det ifrågasatta företaget berörda enskilda intressenterna. Att verkställa en tillförlitlig beräkning rörande kostnaderna för utredningen möter givetvis, såsom föreningen framhållit, svårigheter. Det av föreningen äskade totala bidragsbeloppet är av samma storlek som det av statsmakterna år 1926 för liknande ändamål beviljade anslaget, vilket emellertid på grund av mellankommande omständigheter allenast till en mindre del tagits i anspråk. Under den av föreningen angivna förutsättningen, att Stockholms stad bidrager med hälften av det nu såsom erforderligt ansedd beloppet, vill jag ej motsätta mig, att den återstående hälften må utgå av statsmedel. Statsbidraget, vilket sålunda skulle fastställas till högst 25,000 kronor, torde på sätt statskontoret framhållit kunna bestridas från statens avdiktningens anslag. Jag förutsätter emellertid härvid, att beloppet ej inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för visst år bevilja jämlikt gällande bestämmelser för anslaget användning.

Till frågan om statens deltagande i det blivande företaget torde slutlig ställning ej böra tagas nu. På en punkt torde dock vara nödvändigt att principbeslut fattas i förevarande sammanhang. Föreningens förslag innebär, att de av företaget berörda markägarna med undantag av staten och Stockholms stad skulle befrias från andra kostnader för företaget än sådana som de ville frivilligt åtaga sig. Skola uppgörelser kunna träffas med markägarna och tvångsreglering sålunda undvikas, lär det vara nödvändigt, att möjlighet finnes att tillförsäkra markägarna nu angivna förmån. Såsom ett skäl för att staten ikläder sig viss del av de kostnader, vilka eljest skolat drabba de enskilda intressenterna, må även åberopas, att, om företaget genomfördes såsom torrläggningens företag, bidrag till sagda kostnader skulle komma att utgå från statens avdiktningens anslag. Genom den nu ifrågasatta ordningen inbe-

sparas denna utgift. I likhet med statskontoret tillstyrker jag därför, att vid förhandlingarna med markägarna må förutsättas, att de sistnämnda icke skola behöva svara för några med företaget förenade kostnader. De, vilka driva berörda förhandlingar, böra givetvis låta sig angeläget vara, att söka av markägarna i gengäld erhålla medgivande till företagets genomförande på billigast möjliga villkor. — — —

På resultatet av utredningens arbete får slutligt bero, huruvida staten skall lämna sin medverkan till företaget, ävensom, därest så finnes böra ske, i vilken omfattning dylik medverkan skall äga rum. De avtal, som på grundval av förutnämnda förhandlingar med intressenterna kunna komma till stånd, böra alltså få formen av utfästelser från deras sida på de villkor, som nyss tillstyrkts, men icke göras för staten under alla omständigheter bindande.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest Stockholms stad på föreslaget sätt jämte staten bidrager till utredningskostnaderna, i samförstånd med staden närmare besluta angående den form, vari utredningen skall bedrivas.»

Utskottet har icke något att erinra mot Kungl. Maj:ts framställning och hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 20 mars 1936.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, August Nilsson, Carl Eriksson, Gabrielson, Tjällgren,* Fritiof Gustafson, Alfred Andersson,** och *Elof Andersson** samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Hedlund* i Häste, *Uddenberg, Gustafson* i Vimmerby, *Olsson* i Rödningsberg,* *Gustafson* i Kasenberg,* *Andersson* i Löbbo och *Osberg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.